

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

16. října 2008 *

Ve věci C-310/07,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Lunds tingsrätt (Švédsko) ze dne 28. června 2007, došlým Soudnímu dvoru dne 5. července 2007, v řízení

Svenska staten, zastoupený Tillsynsmyndigheten i konkurser,

proti

Andersi Holmqvistovi,

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení K. Lenaerts, předseda senátu, R. Silva de Lapuerta, E. Juhász (zpravodaj), G. Arestis a J. Malenovský, soudci,

* Jednací jazyk: švédština.

generální advokát: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
vedoucí soudní kanceláře: C. Strömholm, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 16. dubna 2008,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Tillsynsmyndigheten i konkurser B. Anderssonem, jako zmocněncem,

- za A. Holmqvista A. Alfredson, právníčkou,

- za švédskou vládu A. Falk, jako zmocněnkyní,

- za řeckou vládu K. Georgiadisem, jakož i E.-M. Mamouna a S. Alexandriou, jako zmocněnci,

- za italskou vládu I. M. Bragugliou, jako zmocněncem, ve spolupráci s F. Arenou, avvocato dello Stato,

- za nizozemskou vládu C. Wissels a Y. de Vriesem, jako zmocněnci,

- za vládu Spojeného království C. Gibbs, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s D. Rhee, barrister,

- za Komisi Evropských společenství J. Enegrenem, jako zmocněncem,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 3. června 2008,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 8a směrnice Rady 80/987/EHS ze dne 20. října 1980 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele (Úř. věst. L 283, s. 23; Zvl. vyd. 05/01, s. 217), ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/74/ES ze dne 23. září 2002 (Úř. věst. L 270, s. 10; Zvl. vyd. 05/04, s. 261, dále jen „směrnice 80/987“).

- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Svenska staten, zastoupeným Tillsynsmyndigheten i konkurser (Úřad pro kontrolu nad úpadkovými řízeními; dále jen „Úřad“), a A. Holmqvistem ve věci přiznání poslední jmenovanému, v důsledku úpadku jeho zaměstnavatele, záruky vyplacení mzdy stanovené švédskou právní úpravou.

Právní rámec

Právo Společenství

- 3 Podle sedmého bodu odůvodnění směrnice 2002/74:

„Za účelem zajištění právní jistoty zaměstnanců v případě platební neschopnosti podniků, které provozují činnost ve více členských státech, a posílení práv zaměstnanců v souladu s judikaturou Soudního dvora je třeba zavést ustanovení, která výslovně určí, která instituce je v takových případech příslušná pro úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců, a stanoví jako cíl spolupráce mezi příslušnými správními orgány členských států brzkou úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců. Dále je nezbytné zajistit řádné uplatňování předpisů v této oblasti stanovením spolupráce mezi příslušnými správními orgány členských států.“

4 Článek 8a směrnice 80/987 stanoví:

„1. Ocitne-li se podnik provozující činnosti na územích nejméně dvou členských států v platební neschopnosti ve smyslu čl. 2 odst. 1, je institucí příslušnou pro úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců instituce toho členského státu, na jehož území zaměstnanci pracují nebo obvykle pracují [obvykle pracují nebo pracovali].

2. Rozsah práv zaměstnanců určí právní předpisy, kterými se řídí příslušná záruční instituce.

3. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění, aby se v případech uvedených v odstavci 1 při určování stavu platební neschopnosti zaměstnavatele ve smyslu této směrnice přihlíželo k rozhodnutím přijatým v rámci úpadkového řízení podle čl. 2 odst. 1, o jehož zahájení bylo požádáno v jiném členském státě.“

Vnitrostátní právo

5 Předkládající soud upřesňuje, že směrnice 80/987 byla provedena do švédského práva zákonem (1992:497) o mzdových zárukách [Lönegarantilagen (1992:497), dále jen „zákon o mzdových zárukách“].

6 Na základě článku 1 zákona o mzdových zárukách:

„Stát je odpovědný podle tohoto zákona za úhradu pohledávky zaměstnance (státní záruka za mzdu) vůči zaměstnavateli:

1. který byl ve Švédsku nebo v jiné skandinávské zemi prohlášen platebně neschopným;
2. se kterým je vedeno řízení o restrukturalizaci společnosti podle zákona (1996:764) o restrukturalizaci společnosti [lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion], nebo
3. se kterým je v jiném členském státě Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru vedeno řízení o platební neschopnosti ve smyslu čl. 2 odst. 1 směrnice 80/987 [...]

7 Článek 2a téhož zákona stanoví:

„V případě uvedeném v čl. 1 odst. 3 je úhrada na základě záruky poskytnuta pouze tehdy, pokud zaměstnanec vykonává nebo vykonával práci pro zaměstnavatele převážně ve Švédsku.

Pokud byl zaměstnavatel prohlášen platebně neschopným ve Švédsku a zaměstnanec vykonává nebo vykonával svou práci pro tohoto zaměstnavatele převážně v jiném členském státě [Evropské unie] nebo [Evropského hospodářského prostoru], úhrada není na základě záruky poskytnuta.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 8 Anders Holmqvist byl zaměstnán akciovou společností založenou podle švédského práva Jörgen Nilsson Åkeri och Spedition AB (dále jen „Jörgen Nilsson Åkeri och Spedition“) jako řidič. Tato společnost, která měla jedinou provozovnu v Tjörnarp (Švédsko), neměla žádné pobočky v zahraničí.

- 9 Práce A. Holmqvista spočívala v uskutečňování dodávek zboží ze Švédska do Itálie a naopak, přičemž projížděl přes Německo a Rakousko. Vykládka uvedeného zboží v Itálii byla prováděna zaměstnanci jednotlivých pravidelných či příležitostných zákazníků Jörgen Nilsson Åkeri och Spedition prostřednictvím zařízení dostupného v místě dodání.

- 10 Anders Holmqvist rovněž na účet pravidelných či příležitostných zákazníků převážel zboží z Itálie do Švédska. Odpovídající nakládky byly prováděny zaměstnanci a prostřednictvím zařízení dostupného v místě. Anders Holmqvist dohlížel na uvedené operace, aby byla dodržena pravidla týkající se bezpečnosti silničního provozu, ale práce při nakládání byla prováděna jinými lidmi.

- 11 Ve Švédsku se nakládky a vykládky zboží prováděly za podobných podmínek.
- 12 Dne 10. dubna 2006 prohlásil předkládající soud úpadek společnosti Jörgen Nilsson Åkeri och Spedition.
- 13 Rozhodnutím ze dne 27. června 2006 přiznal konkurzní správce A. Holmqvistovi nárok na záruku vyplacení mzdy, která mu náležela na základě zákona o mzdových zárukách.
- 14 Úřad navrhl, aby předkládající soud rozhodl, že A. Holmqvist nemá nárok na záruku mzdy v rámci řízení o platební neschopnosti zahájeného proti Jörgen Nilsson Åkeri och Spedition.
- 15 Úřad před uvedeným soudem tvrdil, že vzhledem k tomu, že Jörgen Nilsson Åkeri och Spedition vykonávala činnost v jiných členských státech než ve Švédském království a že A. Holmqvist vykonával svoji činnost převážně v uvedených jiných státech, nemá posledně jmenovaný nárok na uvedenou záruku. Tvrdí, že ve směrnici 80/987 není žádný požadavek, aby podnik měl provozovnu nebo pobočku v jiném členském státě, k tomu, aby se na něj mohlo pohlížet tak, že tam vykonává činnost, a že v projednávané věci jak Jörgen Nilsson Åkeri och Spedition, tak A. Holmqvist vykonávali činnost především v Německu, Rakousku a Itálii. Posledně jmenovaný tudíž nemá nárok na záruku vyplacení mzdy na základě švédské právní úpravy.

16 Anders Holmqvist před předkládajícím soudem uvedl, že Jörgen Nilsson Åkeri och Spedition vykonávala činnost výhradně ve Švédsku, a podpůrně i to, že i za předpokladu, že uvedená společnost vykonávala svoji činnost ve více členských státech, je třeba mít za to, že svoji práci obvykle vykonával ve Švédsku. Připomněl především, že Jörgen Nilsson Åkeri och Spedition byla řízena a spravována ze své jediné kanceláře v Tjörnarps, že její garáž a dílna byly rovněž na tomtéž místě a že každý pracovní úkol byl zahájen a ukončen ve Švédsku. Anders Holmqvist dále uvedl, že podle judikatury Soudního dvora je existence provozovny nebo obchodní přítomnost kritériem, které umožňuje určit stát, kde se má zaměstnanec domáhat nároku na záruku vyplacení mzdy (rozsudky ze dne 17. září 1997, Mosbæk, C-117/96, Recueil, s. I-5017, jakož i ze dne 16. prosince 1999, Everson a Barrass, C-198/98, Recueil, s. I-8903). Anders Holmqvist nakonec uvedl, že bez ohledu na ustanovení zákona o mzdových zárukách má ve Švédsku nárok na uvedenou záruku, protože článek 8a směrnice 80/987 má přímý účinek.

17 Vzhledem k tomu, že Lunds tingsrätt měl za to, že pro vydání rozsudku je nezbytný výklad článku 8a směrnice 80/987, rozhodl se přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Musí být článek 8a směrnice 80/987 [...] vykládán tak, že k tomu, aby byl podnik považován za podnik provozující činnost na území konkrétního členského státu, je nezbytné, aby měl v tomto členském státě pobočku nebo stálou provozovnu?
- 2) Pokud bude odpověď na otázku 1 záporná, jaké podmínky musí být splněny, aby byl podnik považován za podnik provozující činnost ve více členských státech?
- 3) Pokud je třeba podnik považovat za podnik provozující činnost na území více členských států a zaměstnanec vykonává práci pro podnik v několika z těchto členských států, jaká kritéria určují, kde je práce obvykle vykonávána?

4) Má článek 8a směrnice 80/987 [...] přímý účinek?“

K předběžným otázkám

K první a druhé předběžné otázce

¹⁸ Aby bylo možné poskytnout předkládajícímu soudu užitečnou odpověď v rámci první a druhé předběžné otázky, které je třeba zkoumat společně, je třeba určit podmínky, za kterých podnik vykonává ve smyslu článku 8a směrnice 80/987 činnosti ve více členských státech.

¹⁹ Podle článku 8a směrnice 80/987, uvedeného v oddíle IIIa uvedené směrnice, nazvaném „Ustanovení o nadnárodních situacích“, se podnik v takové situaci nachází, pokud vykonává „činnosti na územích nejméně dvou členských států“, ale ani tento článek, ani žádné jiné ustanovení uvedené směrnice tento pojem nedefinují.

- 20 Je třeba připomenout, že původní znění směrnice 80/987 neobsahovalo ustanovení o nadnárodních situacích, neboť článek 8a byl do uvedené směrnice vložen směrnicí 2002/74.
- 21 Posledně uvedená směrnice byla podle svého sedmého bodu odůvodnění přijata zejména „[z]a účelem zajištění právní jistoty zaměstnanců v případě platební neschopnosti podniků, které provozují činnost ve více členských státech, a posílení práv zaměstnanců v souladu s judikaturou Soudního dvora [...]“.
- 22 Jednak je třeba uvést, jak to činí nizozemská vláda, že tohoto cíle může být dosaženo, pouze pokud je pojem „činnosti na územích nejméně dvou členských států“ vykládán široce.
- 23 Takový výklad je totiž nezbytný za účelem zajištění, prostřednictvím zahrnutí nejvyššího možného počtu případů nadnárodních pracovněprávních vztahů do působnosti článku 8a směrnice 80/987, minimální ochrany práv zaměstnanců, kteří se stanou obětí platební neschopnosti svého zaměstnavatele a nacházejí se v situaci zahrnující mezinárodní prvek.
- 24 A jednak, jak poznamenal A. Holmqvist, jakož i italská vláda a vláda Spojeného království, uvedený sedmý bod odůvodnění potvrzuje, že judikatura předcházející přijetí směrnice 2002/74 nadále poskytuje poznatky relevantní pro výklad některých ustanovení směrnice 80/987.
- 25 Je však třeba uvést, že s ohledem na výše uvedený cíl, tkvící zejména v zajištění práv zaměstnanců využívajících svobody pohybu, a s ohledem na genezi znění uvedeného článku 8a během legislativního postupu, který vedl k přijetí směrnice 2002/74, je třeba, jak uvedl generální advokát v bodě 35 svého stanoviska, pro účely výkladu pojmu

„činnosti na územích nejméně dvou členských států“, uvedeného v daném článku, odklonit se od pojmu „provozovna“ vymezeného judikaturou plynoucí z výše uvedených rozsudků Mosbæk, jakož i Everson a Barrass.

26 Ohledně uvedeného legislativního postupu je třeba poznamenat, jak vyplývá z písemného vyjádření Komise Evropských společenství, že v původním návrhu uvedeného orgánu týkajícím se změny směrnice 80/987 byl uveden pojem „podnik s provozovny na území nejméně dvou členských států“, a že tento návrh definoval pojem „provozovna“ jako „jakékoli místo, kde zaměstnavatel trvale uskutečňuje hospodářskou činnost prostřednictvím lidských a hmotných zdrojů“. Přitom je třeba připomenout jednak, že Komise při přezkumu uvedeného návrhu Radou Evropské unie navrhla nahradit v článku 8a uvedené směrnice pojem „provozovny“ pojmem „činnosti“, přičemž tato formulace byla nakonec přijata, a jednak, že výše uvedená definice se v konečném znění směrnice 2002/74 již také neobjevila. Tato změna znění daného článku 8a prokazuje vůli zákonodárce rozšířit působnost uvedeného článku a neomezovat ji na podniky s pobočkami či provozovny ve více členských státech.

27 Mimoto, jak připomíná nizozemská vláda, pokud by pojem „činnosti“ byl vykládán tak, že vyžaduje přítomnost podniku prostřednictvím poboček či provozoven, vyplývalo by z toho, že zaměstnanec, který vykonává činnost v jiném členském státě, než je stát, kde je usazen jeho zaměstnavatel, což je situace, která vedla k vydání výše uvedeného rozsudku Mosbæk, by neměl nárok na ochranu stanovenou článkem 8a směrnice 80/987.

28 Je tedy třeba konstatovat, že článek 8a směrnice 80/987 nevyžaduje k tomu, aby byl podnik usazený ve členském státě považován za podnik provozující činnost rovněž na

území jiného členského státu, aby měl v posledně uvedeném státě pobočku či stálou provozovnu.

- 29 Ačkoli uvedený článek neznamená požadavek přísných podmínek pro určení vztahu k určitému státu, ale uvádí slabší pouto, než je přítomnost podniku prostřednictvím pobočky či stálé provozovny, nelze přijmout úvahy švédské vlády, podle nichž k tomu, aby mohl být podnik považován za podnik provozující činnost na územích uvedeného jiného členského státu, postačí, aby zaměstnanec vykonával pro zaměstnavatele jakýkoli druh práce v jiném členském státě a aby tato práce vycházela z potřeby a pokynů zaměstnavatele.
- 30 Jak totiž tvrdí vláda Spojeného království, pojem „činnosti“ uvedený v článku 8a směrnice 80/987 musí být chápán jako pojem odkazující na skutečnosti zahrnující jistý stupeň trvalosti na území členského státu. Tato trvalost se projevuje, jak uvádí nizozemská vláda, trvalým působením zaměstnance či zaměstnanců na uvedeném území.
- 31 Komise má za to, že přítomnost hmotné infrastruktury v jiném členském státě, než ve kterém má podnik sídlo, je rovněž nezbytná, aby posledně uvedený mohl být považován za podnik trvale přítomný v uvedeném členském státě, ale domnívá se, že k tomu účelu postačuje pouhá kancelář.
- 32 Nicméně s ohledem na jednotlivé možné druhy přeshraniční práce a s ohledem na nedávné změny pracovních podmínek a pokrok v odvětví telekomunikací nelze tvrdit, že za účelem zajištění stálé hospodářské přítomnosti podniku v jiném členském státě, než je stát, kde má sídlo, tam musí mít podnik nezbytně hmotnou infrastrukturu. Jednotlivé aspekty pracovního poměru, zejména sdělení pokynů zaměstnanci a předání

zpráv zaměstnance zaměstnavateli, jakož i vyplácení mezd, totiž lze uskutečnit na dálku.

33 Podnik tedy může zaměstnat mnoho zaměstnanců v jiném členském státě, než je stát, kde má sídlo, a být schopen tam vykonávat významnou hospodářskou činnost, aniž by však měl na území daného členského státu hmotnou infrastrukturu nebo kancelář.

34 Nicméně aby podnik usazený v členském státě mohl být považován za podnik provozující činnosti na území jiného členského státu, musí mít v posledně uvedeném státě stálou hospodářskou přítomnost charakterizovanou existencí lidských zdrojů, které mu umožňují tam vykonávat činnost.

35 V případě dopravního podniku usazeného v členském státě pouhá okolnost, že zaměstnanec najatý daným podnikem v uvedeném členském státě uskutečňuje dodávky zboží mezi uvedeným státem a jiným členským státem, a projíždí přitom dalšími členskými státy, neumožňuje dospět k závěru, že je naplněno kritérium uvedené v předchozím bodě, a nestačí tedy k tomu, aby byl daný podnik pro účely článku 8a směrnice 80/987 považován za podnik provozující činnost jinde, než ve členském státě, kde je usazen.

36 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba odpovědět na první a druhou otázku tak, že článek 8a směrnice 80/987 musí být vykládán v tom smyslu, že k tomu, aby byl podnik usazený v členském státě považován za podnik provozující činnost na území jiného členského státu, není nezbytné, aby měl tento podnik v uvedeném jiném státě pobočku či stálou provozovnu. Je však třeba, aby tento podnik měl v posledně uvedeném státě stálou hospodářskou přítomnost charakterizovanou existencí lidských zdrojů, které mu

umožňují tam vykonávat činnost. V případě dopravního podniku usazeného ve členském státě pouhá okolnost, že zaměstnanec najatý daným podnikem v uvedeném státě uskutečňuje dodávky zboží mezi posledně uvedeným státem a jiným členským státem, neumožňuje dospět k závěru, že daný podnik má stálou hospodářskou přítomnost v jiném členském státě.

Ke třetí a čtvrté předběžné otázce

- 37 Vzhledem k odpovědím poskytnutým na první a druhou otázku není na třetí a čtvrtou otázku třeba odpovídat.

K nákladům řízení

- 38 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

Článek 8a směrnice Rady 80/987/EHS ze dne 20. října 1980 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/74/ES ze dne 23. září 2002, musí být vykládán v tom smyslu, že k tomu, aby byl podnik usazený ve členském státě považován za podnik provozující činnost na území jiného členského státu, není nezbytné, aby měl tento podnik v uvedeném jiném státě pobočku či stálou provozovnu. Je však třeba, aby tento podnik měl v posledně uvedeném státě stálou hospodářskou přítomnost charakterizovanou existencí lidských zdrojů, které mu umožňují tam vykonávat činnost. V případě dopravního podniku usazeného ve členském státě pouhá okolnost, že zaměstnanec najatý daným podnikem v uvedeném státě uskutečňuje dodávky zboží mezi posledně uvedeným státem a jiným členským státem, neumožňuje dospět k závěru, že daný podnik má stálou hospodářskou přítomnost v jiném členském státě.

Podpisy.